

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2004, sp. zn. 29 Odo 132/2004, ECLI:CZ:NS:2004:29.ODO.132.2004.1

Číslo: 27/2005

Právní věta: Proti návrhu na prohlášení konkursu se dlužník může ubránit i prostřednictvím v konkursním řízení důvodně uplatněné námitky, že pohledávka, kterou navrhuje věřitel dokládá svou věcnou legitimaci, je promlčena. K námitce promlčení uplatněné dlužníkem až v průběhu řízení o jeho odvolání proti usnesení o prohlášení konkursu odvolací soud nepřihlíží; je však povinen zabývat se tvrzením dlužníka, že takovou námitku ještě před prohlášením konkursu uplatnil v soudním nebo jiném řízení, v němž věřitel proti němu tuto pohledávku uplatňoval.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.11.2004

Spisová značka: 29 Odo 132/2004

Číslo rozhodnutí: 27

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Konkurs, Promlčení

Předpisy: § 1 odst. 2 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 12a odst. 2 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 13 odst. 4 předpisu č. 328/1991Sb.

§ 154 odst. 4 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 211 odst. 4 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 214 odst. 2 písm. c) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 3 odst. 4 předpisu č. 328/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem usnesením ze dne 26. 6. 2003 prohlásil konkurs na majetek dlužnice, uzavíraje, že dlužnice je v úpadku z důvodu insolvence, když má více věřitelů a není schopna hradit své splatné závazky (§ 1 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání – dále jen „ZKV“), a že neshledal žádné zákonné překážky, pro které konkurs prohlásit nelze (§ 1a, § 12a odst. 3, § 67c odst. 1 ZKV). Soud měl za osvědčenu pluralitu věřitelů se splatnými pohledávkami v částkách 1 795 067,20 Kč a 106 147,04 Kč (pohledávky navrhuje věřitelů) a 384 168 Kč (pohledávka Finančního úřadu v Č. L. ke dni 27. 5. 2002).

K odvolání dlužnice V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 11. 9. 2003 rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Odvolací soud – cituje ustanovení § 1 a § 12a ZKV – ve shodě se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že byl osvědčen úpadek dlužnice projevuující se nedostatkem její

platební schopnosti, neboť bylo prokázáno, že dlužnice neplnila své splatné závazky vůči oběma navrhovatelům a dalšímu věřiteli.

Námitku promlčení, uplatněnou úpadkyní v odvolání, odvolací soud nepovažoval z pohledu správnosti závěrů soudu prvního stupně o splnění podmínek pro prohlášení konkursu na majetek dlužnice za významnou. Odkazuje na ustanovení § 13 odst. 6 a § 14 odst. 1 písm. a) ZKV, odvolací soud akcentoval, že v řízení o prohlášení konkursu musí soud zvažovat, zda podmínky pro prohlášení konkursu byly dány v době, kdy o prohlášení konkursu rozhodoval soud prvního stupně. Kdyby dlužnice uplatnila námitku promlčení již v řízení před soudem prvního stupně, musel by se s ní soud prvního stupně při posuzování existence zákonných podmínek pro prohlášení konkursu zabývat a v případě, že by tuto námitku shledal důvodnou, pozbyl by navrhovatel (věřitel promlčené pohledávky), vzhledem k nevymahatelnosti pohledávky v soudním řízení, oprávnění podat návrh na prohlášení konkursu podle ustanovení § 4 odst. 1 ZKV.

Možnost vznést námitku promlčení v řízení před soudem prvního stupně – pokračoval odvolací soud – dlužnice měla, neboť byla soudem vyzvána, aby se písemně k podanému návrhu na prohlášení konkursu vyjádřila, a to i poté, kdy se k návrhu připojil jako další navrhovatel Ing. V. K., avšak v písemném vyjádření k návrhu tak neučinila. Protože dlužnice namítla promlčení pohledávek navrhovatelů až v odvolacím řízení, tj. poté, kdy již nastaly účinky prohlášení konkursu, nebylo možné dle odvolacího soudu k uvedené námitce přihlídnout, když tato námitka nic nezměnila na závěru o splnění předpokladů podmiňujících prohlášení konkursu v okamžiku, kdy soud prvního stupně napadené rozhodnutí vydal.

Proti usnesení odvolacího soudu podala dlužnice dovolání, odkazujíc co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a namítajíc, že je dán dovolací důvod podle ustanovení „§ 242 odst. 2 písm. b)“ (správně § 241a odst. 2 písm. b/) o. s. ř., tedy že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Dlužnice především nesouhlasí s právním názorem odvolacího soudu co do aplikace ustanovení § 13 odst. 6 a § 14 odst. 1 písm. a) ZKV, která se – dle jejího názoru – vztahují jen na majetek úpadce a nikoliv na jeho závazky. Dále poukazuje na skutečnost, že nebyla „v rámci jednání“ poučena podle ustanovení § 118a a § 118c o. s. ř. a že soud měl povinnost doručit jí i další návrh na prohlášení konkursu (návrh Ing. V. K.), popř. vydat usnesení o přistoupení dalšího účastníka (a doručit je dlužnici). Odvolací soud nemohl „zamítnout námitku promlčení“ rovněž proto, že usnesení o prohlášení konkursu není rozhodnutím ve věci samé; tím je – podle dlužnice – až rozvrhové usnesení. V nemožnosti uplatnění námitky promlčení v odvolacím řízení dovolatelka spatřuje porušení „ústavních práv dlužníka“, neboť konkurs lze prohlásit i bez nařízení jednání a jen na základě „jednání věřitele.“ Ve vztahu k neuplatnění „promlčení“ na základě výzvy soudu dlužnice zdůrazňuje, že „v této době“ ještě pohledávky navrhujících věřitelů promlčeny nebyly. Proto dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Přípustnost dovolání proti usnesení, jímž odvolací soud potvrdil první usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu na majetek dlužnice, je nutno poměřovat ustanovením § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (jiná ustanovení občanského soudního řádu přípustnost dovolání proti takovému rozhodnutí založit nemohou). Podmínka, aby ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. šlo (se zřetelem k dikci ustanovení § 238a odst. 2 o. s. ř.) o usnesení, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně „ve věci samé“, je v daném případě zjevně splněna (shodně srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 51/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 51/2003“). Přípustnost dovolání lze tedy dovodit jen závěrem dovolacího soudu o tom, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.). Zásadní právní význam napadeného usnesení Nejvyšší soud spatřuje (a potud má dovolání za přípustné) v řešení otázky, zda správnost závěru soudu prvního stupně o splnění předpokladů pro prohlášení konkursu na majetek dlužnice lze

úspěšně zpochybnit námitkou promlčení pohledávek navrhuje věřitelů uplatněnou dlužnicí až v odvolacím řízení.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

U dovolání, jehož přípustnost je založena ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., má dovolatel k dispozici jen dovolací důvod uvedený v ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., který jediný dovolatelka výslovně též uplatňuje. Z obsahového hlediska se ovšem část dovolání zabývá (tvrzenými) vadami řízení. Jelikož u přípustného dovolání dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3, věta druhá, o. s. ř.), zabýval se Nejvyšší soud věcí nejprve z tohoto pohledu.

Nejvyšší soud především poznamenává, že za vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, nelze považovat – dovolatelkou tvrzené – nesplnění poučovací povinnosti ve smyslu ustanovení § 118a a § 119a o. s. ř. Tato ustanovení totiž upravují poučovací povinnost soudu při jednání, jež se ve věci (ve shodě s ustanovením § 66a odst. 2, věty druhé, ZKV) nekonalo a konat nemuselo. Rovněž neobstojí tvrzení o potřebě poučení podle ustanovení § 118c o. s. ř. (zakládajícího možnost koncentrace řízení rozhodnutím soudu); již proto ne, že takové rozhodnutí soudem prvního stupně vydáno nebylo.

Výhradu dovolatelky akcentující pochybení soudu prvního stupně, který jí nedoručil návrh, jímž se věřitel Ing. V. K. „připojil“ k návrhu na prohlášení konkursu, Nejvyšší soud shledává opodstatněnou. Jde o vadu řízení před soudem prvního stupně, ovšem o takovou, jež nemohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Podmínky pro přijetí závěru, že dlužnice je v úpadku ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 ZKV (co do plurality věřitelů), by totiž byly splněny, i kdyby soud k pohledávce tohoto věřitele nepřihlížel. Vedle pohledávky navrhuje věřitel a) (J. – spotřebního družstva v M.) totiž byla osvědčena i existence dalšího věřitele dlužnice, jímž je Finanční úřad v Č. L.

Skutečnost, že soud prvního stupně o přistoupení Ing. V. K. do řízení nerozhodl (nevyslovil se usnesením k jeho přípustnosti), vadou řízení není.

Podle ustanovení § 4 odst. 4 ZKV ve znění účinném v době, kdy podání Ing. K. došlo soudu (8. 12. 1999), návrh dalšího navrhovatele na prohlášení konkursu na majetek stejného dlužníka podaný dříve, než soud pravomocně rozhodl o prohlášení konkursu, se považuje za přistoupení k řízení, a to ode dne podání návrhu; další navrhovatel musí však přijmout stav řízení, v němž je při jeho přistoupení.

K tomuto ustanovení Nejvyšší soud ve stanovisku svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, [Cpjn 19/98](#), uveřejněném pod č. 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „stanovisko“) pod bodem X. (str. 178/354/) uzavřel, že soud nerozhoduje (ani ve výlučně kladném smyslu) o tom, zda další navrhovatel k řízení přistoupit může, neboť k přistoupení dochází ze zákona již okamžikem, kdy návrh dalšího navrhovatele došel soudu. Tamtéž vysvětlil, že procesní účinky, přiznané návrhu dalšího navrhovatele na prohlášení konkursu na majetek stejného dlužníka, nezbavují soud povinnosti doručit tento návrh do vlastních rukou dlužníka (§ 3 odst. 1 ZKV a § 79 odst. 3, věta první, o. s. ř. ve znění účinném k 8. 12. 1999). Dále se Nejvyšší soud zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy,

jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Se zřetelem k době vydání napadeného usnesení je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný především výklad zákona o konkursu a vyrovnání ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 214/2000 Sb., č. 368/2000 Sb., č. 370/2000 Sb., č. 120/2001 Sb., č. 125/2002 Sb., a nálezů Ústavního soudu č. 403/2002 Sb., č. 101/2003 Sb. a č. 210/2003 Sb.

Podle ustanovení § 12a odst. 2 ZKV, bude-li k návrhu věřitele osvědčeno, že je dlužník v úpadku (§ 1), a budou-li splněny ostatní zákonem stanovené podmínky (§ 1a, § 12a odst. 3 a § 67c odst. 1), soud konkurs prohlásí bez zbytečného odkladu; proti usnesení o prohlášení konkursu se může odvolat pouze dlužník, pokud sám nepřistoupil do řízení (§ 4 odst. 4).

Podle ustanovení § 13 odst. 6 ZKV účinky prohlášení konkursu nastanou vyvěšením usnesení na úřední desce soudu, který konkurs prohlásil. Tímto okamžikem se dlužník stává úpadcem.

Nejvyšší soud v usnesení ze dne 9. 12. 1998, sp. zn. 31 Cdo 175/98, uveřejněném v časopise Soudní judikatura č. 4, ročník 1999, pod číslem 43, jakož i v dalších svých rozhodnutích vysvětlil, že samotné podání návrhu na prohlášení konkursu nemá žádný vliv na běh promlčecí či prekluzivní lhůty ohledně pohledávky, kterou věřitel, který návrh podal, „doložil“, což dokládá i dikce ustanovení § 20 odst. 8 ZKV, ze kterého plyne, že běh lhůty pro promlčení a zánik práv se staví až přihlášením pohledávky do konkursu (podáním přihlášky u soudu, který prohlásil konkurs na majetek dlužníka). Tím ovšem není dotčeno právo dlužníka bránit se proti návrhu na prohlášení konkursu námitkou, že navrhuující věřitel není k úspěšnému uplatnění takového návrhu aktivně věcně legitimován, jelikož pohledávka, kterou dokládá svou legitimaci, je promlčena.

Podle výkladu podávaného soudní praxí, při meritorním projednání odvolání dlužníka (coby jediné osoby k tomuto procesnímu úkonu ve smyslu ustanovení § 12 odst. 2 ZKV oprávněné) proti usnesení o prohlášení konkursu na jeho majetek jsou z hlediska konkursního práva rozhodné skutečnosti, které nastaly (vznikly) nejpozději ke dni prohlášení konkursu soudem prvního stupně. Jen prostřednictvím těchto skutečností odvolací soud prověřuje závěr o tom, zda byl osvědčen úpadek dlužníka a zda byly splněny ostatní podmínky požadované zákonem k tomu, aby bylo možné konkurs prohlásit (včetně aktivní legitimace navrhuujícího věřitele spočívající – v intencích § 4 odst. 2 ZKV – v doložení jeho splatné pohledávky proti dlužníku). Ustanovení § 154 odst. 1 o. s. ř. (v dané věci uplatnitelné prostřednictvím § 66a odst. 1 ZKV, § 167 odst. 2 a § 211 o. s. ř.) tím ani pro odvolací řízení není dotčeno (shodně Nejvyšší soud uzavřel např. v usnesení ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. [29 Odo 257/2002](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2004, pod č. 122, jakož i v usnesení ze dne 2. 6. 2004, sp. zn. [29 Odo 306/2002](#), uveřejněném v témže čísle téhož časopisu pod č. 121 nebo v usnesení ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. [29 Odo 326/2002](#), vycházejí mutatis mutandis i z rozhodnutí uveřejněného pod číslem 14/1975 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). V poměrech první, přípravné fáze, konkursního řízení, která počíná podáním návrhu na prohlášení konkursu a končí prohlášením konkursu, se tak neprosadí závěry formulované v rozsudku Nejvyššího soudu uveřejněném pod číslem 45/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, podle nichž lze námitku promlčení uplatnit kdykoliv v průběhu řízení až do právní moci rozhodnutí o věci, tedy i v rámci odvolacího řízení, a v režimu neúplné apelace se takovou námitkou může odvolací soud zabývat, jen není-li spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů.

Námitku promlčení uplatněnou dlužnicí až v odvolání proti rozhodnutí o prohlášení konkursu za zpochybnění závěrů o splnění předpokladů pro prohlášení konkursu v době vydání tohoto rozhodnutí, tj. závěru o existenci splatných (a soudně vynutitelných) pohledávek věřitelů, považovat nelze.

Význam námitky promlčení totiž spočívá v tom, že dovolá-li se dlužník promlčení, nelze promlčené právo věřiteli přiznat (§ 100 odst. 1 obč. zák.), respektive právo nemůže být přiznáno nebo uznáno soudem (§ 388 odst. 1 obch. zák.). Tyto účinky promlčení ovšem nastávají pouze tehdy, pokud dlužník námitku promlčení po uplynutí promlčecí doby vznesl a pokud tak učinil v době, kdy mu to normy procesního práva dovolují.

Právní posouzení věci odvolacím soudem tak je ve své obecnosti správné. Z obsahu spisu je ovšem zřejmé, že dlužnice v odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně o prohlášení konkursu výslovně uvedla, že věřitelka - J. - spotřební družstvo v M. - vymáhá své pohledávky ve sporech vedených u Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci pod sp. zn. 38 Cm 54/2003, 37 Cm 54/2003 a 37 Cm 59/2003, přičemž ve všech zahájených řízeních dlužnice vznesla námitku promlčení.

Shora uvedenou procesní obranu dlužnice, podle níž námitku promlčení pohledávek, jejichž existenci navrhuje věřitelka dokládala splnění podmínek pro prohlášení konkursu na majetek dlužnice, již uplatnila v řízeních vedených ohledně jejich úhrady, nelze ztotožňovat s uplatněním námitky promlčení v odvolacím řízení, jak nesprávně učinil odvolací soud.

V situaci, kdy se odvolací soud otázkou splnění podmínek pro prohlášení konkursu na majetek dlužnice z pohledu výše uvedených odvolacích námitek nezabýval, je odvolací řízení zatíženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, a odst. 3, věty první, o. s. ř. zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

V další fázi řízení odvolací soud posoudí opodstatněnost odvolacích námitek dlužnice, přičemž neopomene zejména prověřit, zda u Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci řízení jsou skutečně vedena řízení o zaplacení pohledávek navrhuje věřitelky (viz dovolatelkou tvrzené spisové značky), a pokud ano, zda a kdy v nich dlužnice vznesla námitky promlčení a jak s těmito námitkami bylo podle stavu oněch řízení naloženo.